

Trump előtt, Trump után

SCHMIDT MÁRIA, TÖRTÉNÉS
LÁTSZATBLOG.HU

A huszadik században két világkép birkózott egymással. Százéves háborújukból az Amerikai Egyesült Államok által képviselt „demokratizálási projekt” került ki győztesen. A vele szemben álló, kommunizmust hirdető szovjet modell 1989-re kifulladásra jutott. Ettől kezdve egészen 2016-ig, Donald Trump színre lépéséig, e mögött a jövőkép mögött állt a világ vezetéséért harcoló, majd az azt megszerző amerikai politika. Ezt a célt osztották szövetségesei és mindazok, akik lépést akartak tartani a korszellemmel, vagyis a győztes USA-val.

„A világot biztonságossá tenni a demokráciák számára!” – adta ki a jelszót az első világháborús szerepvállalásra készülő amerikai elnök, Woodrow Wilson, aki magáévá téve külpolitikai doktrínává változtatta H. G. Wells gondolatát. Ennek jegyében született az USA első világháborús győzelmét követően az a békemű, amelynek keretében a vesztesekre rákényszerítették a köztársasági államformát és a demokráciát. Ennek akkor azért volt kiemelt jelentősége, mert Európa még a világ közepének számított, amerikanizálása pedig az USA világméretű terjeszkedésének fontos lépését jelentette. Miután azonban ezzel egyidőben, 1917-ben, a hatalomra kerülő szovjet kommunisták is világorradalmuk terjesztését hirdették, a két modell azonnal szembe került egymással. A két világháború közötti hosszú hétvégének tűnő időszakban egyik modell sem tudott földrészünkön megszilárdulni. Ahhoz egy újabb pathhelyezettel záruló világháború kellett, aminek eredményeként sor kerülhetett Európa nyugati felének amerikanizálására, míg a keleti felét szovjetizálták. Majdnem fél évszázad után, 1989-ben, mint említettük, a szovjet modell ki-

múlt és kezdetét vette Közép- és Kelet-Európaamerikanizálása.

A wilsoni külpolitika érvényessége nem korlátozódott Európára, az egész világra vonatkozott. A demokratizálók váltakozó eredménnyel nyomultak be vele a többi földrészre, sikereket és kudarcokat egyaránt meg tapasztalva. A 21. század második évtizedére azonban alaposan megváltozott a világ. Az USA maradt az egyetlen szuperhatalom, miután világméretű győzelmet aratott a Szovjetunió felett. Ez hatalmas felelősséget és egyben újabb erőpróbákat jelentett a számára. Különösen annak fényében, hogy addigra olyan újabb nagyjátékosok is felleptek a térképre, akik, bár dicsőséges birodalmi múlttal rendelkeztek, késleltetett modernizációjuk miatt az utóbbi századokban geopolitikai tekintetben alárendelt szerephez szorultak. Mára azonban újra megkerülhetetlen erőközpontokká, sőt versenytársakká váltak. Mindebből Trump elnök azt a következtetést vonta le, hogy az USA-nak szakítania kell a wilsoni doktrínából következő aktivista külpolitikával, le kell mondania a világ amerikanizálásáról, mert a 21. század kihívásainak csak akkor tud megfelelni, ha saját magára koncentrálni és összeszedi az erejét. Erre szorítja őt az a tapasztalat, amit a Szovjetunió sorsából vont le, hiszen azt birodalma megtartása és állandó terjeszkedése annyi túlvállalásra ösztönözte, hogy végül, akár a kisgömböc, kipukkant.

Trump USA-ja tehát új külpolitikai doktrína mellett döntött. Ez pedig: az USA az első! Számunkra ez azzal a következménnyel jár, hogy mi is, vagyis Európa is új doktrínára szorul! Ugyanis, ha ezen túl nem kötelező mindenben leképezni az amerikai mintát, akkor érdemes új megoldásokon is elgondolkozni. Vagyis ha az új irány az, hogy az USA-nak az USA az első, akkor mindenkinek megengedett, sőt előnyös is, ha a saját érdekeit tekinti a legfontosabbnak. Nem mint ha eddig nem így lett volna, a különbség azonban mégiscsak óriási, mert az álszentségi világ bajnokságot mindig magabiztosan, utcahosszal nyerő USA ezúttal szabaddá tette a pályát másoknak is. Ez a hirtelen visszanyert szabadság mindenki számára nagy felelősséget jelent. Száz év óta először érvényes vízió, érvényes vi-

lágmagyarázat nélkül maradtunk. Ez általános elbizonytalanodáshoz vezet, vezetett. Ha Amerika nem akarja a világot a saját képére formálni, és nem fog újabb háborúkat indítani azzal az ürüggyel, hogy demokratizálja a világot, akkor ki fogja a világot vezetni és merre? Ebben az új, önvezető világban mi lesz, mi lehet, mi legyen Európa szerepe? Milyen irányba mozdulunk? Milyen jövőre számíthatunk, az USA gyámkodása, nyomása, irányítása, kényszeri és főleg védernyője nélkül? Itt tartunk már? Van még időnk? Mire kell készülnünk?

Európa válsága, vezetői politikusaik megingott helyzete a fentiekre vezethető vissza. Az emberek iránymutatásra, helyzetértékelésre és jö-

Bannon mondta: Trump volt Trump előtt. Orbán már akkor azt hirdette, hogy nekünk Magyarország az első, amikor még az USA ezerrel amerikanizált és ritkán tapasztalt hévvel erőszakolta ránk az egyedül érvényesnek tekintett világképét. Orbán ezzel valójában már akkor a 2008 óta érvényét veszített, liberálisnak mondott diktátummal szállt szembe, amikor Tuskványoson meghirdette, hogy illiberális demokráciát akarunk, vagyis ragaszkodunk a kereszténydemokráciához és a szociális piacgazdasághoz. Ez akkor azért keltett akkora visszhangot, mert szembezállt azzal a kanonizált washingtoni diktátummal, ami akkor még mindenkihez nézve kötelező volt. Mára pedig azért vált megke-

bán ellenpólusaként fogjon magának európai pozíciót. Nehéz lenne megmondani, mit is képvisel valójában, mert hol a nemzetállamok Európája mellett áll ki, hol kétsebes Európaról vizionál, hol teljes föderalizációt óhajt. De legalább hangozan gondolkozik! A többitől csak annyi telik, hogy megpróbálja megállítani az órát. A diplomáciából ismert trükk, hogyha lejár a határidő, és még nincs meg a megegyezés, visszatekerik, vagy leállítja az órát, és csak a sikeres dealt követően indítja újra. De Európa jövőjével kapcsolatban ez az út nem járható. Az idő ketyeg, és az Unió azzal szórakozik, hogyan tudna visszatérni a 80-as évekhez, amikor még csak ők, a „fejlettek” voltak az Unióban, az USA védte és pénzel-

FOTÓ: MTI/ARCHÍV

Trump szerint az USA az első. Európa is új doktrínára szorul

vóképre vágnak. És ezt nem kapják meg sem Merkeltől, sem Junckertől, sem Tusktól, sem a többi még hivatalban lévő nagyhatalmától. Ez az oka annak, hogy Merkel körül elfogyott a levegő. Mert a migrációs krízissel kapcsolatban is csak annyira volt képes, hogy: megcsináljuk! Wir schaffen das. A többiek, akiket felsoroltunk, még ennyit sem tudnak. Ez a mondáskényszer értékelte fel és hozta helyzetbe Orbán Viktort és Emmanuel Macront. Orbán, ahogy Steve

rühletlenné, mert egyrészt az vált a vonallá, amit ő képviselt, hiszen maga az USA elnöke is ebbe az irányba mozdult el, másrészt Orbán az egyetlen, aki mond valamit. Állításai vannak, amikhez lehet viszonyulni, amik sokakban rezonálnak, másokat felbosszant, esetleg kiborít. De a többiek még mindig a bakelitlemeznél tartanak, amihez már lejátszót sem árulnak sehol.

Macron minden belső baja ellenére szintén azzal próbálkozik, hogy Or-

te őket, és mindeközben még erkölcsileg is felsőbbrendűnek érezhették magukat velünk szemben, akiket a szocialista táborba zártak. És persze mindenkiel szemben erkölcsi fölényben voltak, hiszen ők jól éltek, sőt nagyon jól, ami önbizalmat adott nekik, és volt idejük arra, hogy szünet nélkül aggódjanak a világért, a bébifókákért és a harmadik világ nyomottjaiért. És nem szólt nekik be senki. A bakelitlemmezhez nincs visszaút, ideje áttérni a podcastra!

A Balkánból a civilizált világ felé

NÁNÓ CSABA

Nem szoktam a hatalom rendelkezései mellett érvelni, csak hogy a dolgokat nem csak kormány szinten lehet elszűzni. Ritkán fordul elő, de ezúttal mégis kénytelen vagyok arra vetemedni, hogy legalább részben igazad adjak egy miniszternek. Még hozzá egy olyanak, aki számtalanszor bebizonyította – ahogyan kormányon levő társai is –, hogy egy működő társaság jeles tagja. Akik fejtellenül hozzák a döntéseket, és beláthatatlan károkat okoznak az országnak. Azonban

szerény tapasztalataimra hivatkozva ez esetben mégis felfedezni vélek valamiféle logikát a közlekedési miniszter döntésében.

Arról van szó, hogy Lucian Șova olyan rendeletet készített elő, miszerint 2019-től liberalizálja a személyszállítási ágazatot. Erre a szállítók – tekintet nélkül az utasokra – sztrájkba léptek, több ezer ember nem jutott el aznap a munkahelyére, vagy más ügyes-bajos dolgai elintézését késte le. Lehet, most nem ez a legnagyobb gondunk, de egy civilizált társadalom lényeges tényezője az is, hogy mennyire kényelmesen és gyorsan jut el az ember egyik helyről a másikra. Ha már az autópályákról csak álmodni mer az ember, és a reggeli hírek minden nap azzal kezdődnek, hogy hányan haltak meg az utakon, legalább a buszjáratokon szeretnénk némileg biztonságban érezni magunkat. Hiszen a vonat lassabban jár, mint fél évszázaddal ezelőtt, nem

beszélve arról, hogy néhány állomás helyén romok vannak vagy lugas zöldell.

Elhiszem, senkinek sem könnyű a megélhetés biztosítása ebben az országban. Am az már baj, ha másokra nem vagyunk tekintettel, miközben mi halmozzuk a pénzt. Erre jó példa az ország észak-nyugati részét – beleértve a Szilágyság nagy részét – lefedő és monopolhelyzetet élvező zilahi székhelyű szállítási cég. A személyszállítók felosztották egymás között a területeket, és ebből nem akarnak engedni, még ha nem is bírják az iramot. Általában ócska járműveken viszik-hozzák az embereket – kicsi busz, kevés költség, nagy haszon alapon –, bömböl bennük a rádió, az utas, ha akarja, ha nem, kénytelen hallgatni a sofőrnek tetsző műsort. De talán ez a legkisebb gond.

Aki 1989 előtt vagy közvetlenül utána utazott külföldre, ismeri azt az érzést, hogy már a határ előtt jó néhány kilométerrel az ember gyomra összeszorult. Köpni-nyel-

ni nem tudott az izgalomtól, pedig tudta jól: semmi takargatnivalója nincs. Pontosan ez az érzés lesz úrrá rajtam, valahányszor kénytelen vagyok e vállalatnak a szolgáltatásait igénybe venni. Indulás előtt egy órával kiver a hideg veríték, mert sosem tudom, milyen kellemetlenségek várnak rám a buszállomáson vagy utazás közben. Ugyanis általában kétszer annyi az utas, mint ahányan felférnek a buszba, és ez nemcsak bizonyos órában, hanem az összes járaton így van. Aztán a cég eljuttatja a következő játékot: mikor már nagy a felháborodás, valahonnan hirtelen kerít még egy járművet. Ha nem akad, akkor az erősebbje utazik, a többi meg lemarad, vagy lábon állva tesz meg akár 100 kilométert is.

Ha egyszer előfordul, elnézi az ember. Ha másodszor is, a véletlen számlájára írja. De sokadszorra már nyilvánvaló arrogancia a cég részéről – hogy szépen fogalmazzak.

Láttam olyan jobb érzésű sofőrt, aki valósággal szígyenkezett az utasok helyzete miatt, de utaztam olyannal is, aki mit sem törődött a problémákkal. Nyilván, ők kevésbé hibáztathatók, és még azt is meg lehet érteni, ha náluk is elszakad a cérna, hiszen minden nap ugyanazzal a helyzettel szembesülnek. Bizonyára nem mernek szólni a vezetőségnek, mert az akár az állásukba is kerülhet. Mifelénk még mindig jól bevált módszer az, hogy az elégedetlenkedőt azzal fenyegetik meg, ha nem fogja be a száját, száz másikat találhatnak helyette. Vagy ha nem tetszik valami, szedheti a sátorfáját.

Ahogy a miniszter is kijelentette: ideje lenne véget vetni a szállítócégek monopolhelyzetének egy adott szakaszon. Talán ha lenne konkurencia, alaposabban átgondolná mindenki, hogyan teljesíti a szolgáltatást. Az utas pedig eldöntheti, mivel és hogyan akar utazni. Ez is egy lépés lenne a Balkánból a civilizált világ felé.